

למידה משותפת של צבאות: לקחים משיתוף הפעולה של צה"ל וצבא היבשה של ארה"ב 1973-1982

איתן אורוויין¹

אפילו בהקשר של היחסים המעולים בין צבא היבשה של ארה"ב² לצה"ל, חרגה התקופה שאחרי מלחמת יום הכיפורים מהמידות הרגילות של דיפלומטיה צבאית, בשל פתיחות צה"ל לקצינים בכירים אמריקאים (ובהם הגנרלים דפוי וסטארי) ונכונות הבכירים האלה ללמוד מהניסיון של צבא זר. הלקחים מהמלחמה יושמו בצבא היבשה בצורה גורפת, בתחומים הכי פרטניים של לוגיסטיקה וחימוש, כמו גם בהקשרים עמוקים יותר, כגון תורה ותפיסות. אף על פי שההקשר שאפשר את השת"פ הזה השתנה, עדיין יש ערך רב בלמידה משותפת של הצבאות, במיוחד בתחום של עיצוב תהליכי שינוי, ולמידה הדדית יכולה לשאוב השראה מהדוגמה של דפוי וסטארי.

כאשר פרצה מלחמת יום הכיפורים באוקטובר 1973, פיקוד התורה וההכשרה של צבא היבשה של ארה"ב - טריידוק (TRADOC) - היה קיים מזה שלושה חודשים בלבד. מפקד צבא היבשה, גנרל³ קרייטון אברמס (Creighton Abrams) שלח את מייג'ור גנרל⁴ דון סטארי (Donn Starry), ואת מנהל תוכנית הטנק החדשני XM1, בריגדיר גנרל⁵ בוב באהר (Bob Baer) לבקר בישראל ולדווח על לקחי המלחמה. זו הייתה ראשיתה של סדרה ארוכה של ביקורים מצד ראשי צבא היבשה האמריקאי במטרה להפיק לקחים מהמלחמה; אך גם הייתה זו תחילתם של היחסים הידידותיים מאוד שנקמו בין סטארי לבין קציני צה"ל. ליחסים אלו צפויה להיות השפעה גדולה על צבא היבשה האמריקאי בשנים הבאות.

ישנו ויכוח בקרב היסטוריונים האם מלחמת יום הכיפורים אכן שינתה את התפיסות של מפקדי הצבא האמריקאי או רק איששה תפיסות קיימות. מכל מקום

¹ מייג'ור (רב סרן) איתן אורוויין הוא נספח טריידוק (TRADOC) בישראל.

² צבא היבשה של ארה"ב (ARMY), להלן: צבא היבשה או הצבא.

³ גנרל "מלא" (ארבעה כוכבים), דרגה אחת מעל רב אלוף, המקביל לצה"ל.

⁴ מקביל לאלוף בצה"ל.

⁵ מקביל לתת אלוף בצה"ל.

אין ספק שהלקחים מהמלחמה תרמו להתפתחות של תפיסת "ההגנה האקטיבית" (Active Defense) ואחר כך גם לתפיסת "קרב אוויר-יבשה" (AirLand Battle). מעבר להשפעה התפיסתית, זכו הכישלונות הראשוניים והניצחון הסופי ברמת הגולן ובסיני לתשומת הלב של דור שלם של קצינים בצבא ארה"ב, אלה שיצאו מווייטנאם ונדרשו להתמקד מחדש בלוחמה קונבנציונאלית נגד האיום הסובייטי באירופה. יתרה מזאת, לקחי יום הכיפורים גולמו באופן ברור במערכות נשק חדשניות, שזכו לכינוי "חמשת הגדולים" ופותחו בתור הזהב של תהליך המודרניזציה בצבא ארה"ב. כל זה ידוע היטב. מנהיגים של הצבא הנואמים באירועים משותפים לשני הצבאות, מדגישים את החשיבות הרבה של היחסים עם צה"ל בעבור טריידוק, ובצדק. היסטוריונים וחניכים במכללות הצבאיות כאחד כתבו רבות על התפתחות תפיסת קרב אוויר-יבשה. מעט נכתב על היחסים בין צה"ל וצבא היבשה של ארה"ב, כמקרה מבחן לדיפלומטיה צבאית. מאמר זה מבקש לחקור את הסוגיה הזו ולבחון את ההשלכות שלה על שיתוף הפעולה הנוכחי בין שני הצבאות. טענת המאמר היא שהפעילות האינטנסיבית הרבה שהתקיימה אחרי מלחמת יום הכיפורים, והקשרים שנוצרו בין קצינים בכירים בצה"ל ובצבא האמריקאי – הייתה אירוע ייחודי, החורג מהקטגוריות הרגילות של יחסים בין צבא ארה"ב עם בנות ברית ועם שותפות אחרות.

יתרה מזאת, הנסיבות של אמצע שנות ה-70 דומות מאוד לנסיבות המתקיימות היום, בשנת 2019, לא רק באתגרים שאיתם מתמודדים שני הצבאות, אלא גם בדרישות האסטרטגיות והמוסדיות שיש לשניהם. כמו אז, גם הנסיבות הנוכחיות קוראות לשיתוף פעולה מתמשך ומאוזן, הממוקד במודרניזציה, בשיפורים בשיטות הכשרה ואימונים, ובשיתוף מהיר בלקחים משדה הקרב; כפי שהתקיים בתקופה של סטארי.

לפני שנרד לעומקם של היחסים הצבאיים עם ישראל, יש צורך במבט כללי על שיתוף הפעולה האמריקאי הבין-לאומי. הצבא האמריקאי מקצה משאבים רבים למאמץ זה, ומפקד צבא היבשה הבהיר באופן חד ששיתוף הפעולה עם בנות ברית ועם שותפות נמצא במקום גבוה בסדר העדיפויות.⁶ בכל מפקדה של הפיקודים הלוחמים הרב-זרועיים ובמפקדות צבא היבשה הכפופות להן, ישנו מטה חזק המורכב ממומחים, אנשי צבא ואזרחים, המתמקדים בתרגילים, באימונים משולבים ובשיתופי פעולה בין צבאות. המפקדות של צבא היבשה מקיימות דיוני מטה עם מספר צבאות שותפים, שתכליתם "הסכמה לפעולה" ("agreed-to-actions") המבטאת את האינטרסים של שני הצדדים. נוסף על כך, קיים בצבא היבשה חיל "קציני קש"ח", אלו מתקבלים בקצינים בדרגת סרן ותיק או רב סרן טרי שמשרתים

⁶ Sydney J. Freedberg, "Trump's Pick for Joint Chiefs Praises Allies, Kurds, and Mattis Strategy," *Breaking Defense* (January 26, 2019). <https://breakingdefense.com/2019/01/trumps-pick-for-joint-chiefs-praises-allies-kurds-mattis-strategy/>.

בחיל את יתרת השירות שלהם. קצינים אלה לומדים שפות, צוברים ניסיון אזורי, ורוכשים תואר שני רלוונטי לפני שהם משובצים לאזורים או למפקדות שעוסקות בשיתוף פעולה עם שותפים צבאיים.

ככל שיחידות השדה והמפקדות מטמיעות טכנולוגיה מתקדמת, אזי ה"אינטראופרביליות" – קרי היכולת של צבאות לחבר את המערכות הלוגיסטיות והדיגיטליות ולהילחם יחדיו – הופכת למטרה ראשית בבריתות ובשותפויות שמקיים צבא היבשה.

כל ההיבטים הללו של שת"פ צבאי משרתים היטב גם את מערכת היחסים של צבא היבשה עם צה"ל. כוחות צבא היבשה באירופה עורכים כמה פעילויות משותפות עם צה"ל, בעיקר בתחום ההגנה האווירית. קצינים בכירים בשני הצבאות יוצרים קשר לעיתים תכופות, ומשלחות בדרגי עבודה ממגוון התמחויות עורכות ביקורים הדדיים באופן תדיר, ללימוד ולהחלפת ידע. "השיחות השנתיות על שדה הקרב העתידי" ("Future Battlefield Annual Talks") ומפגשים ממוסדים נוספים, מספקים מסגרת עבודה לשיתוף פעולה שנתי בין זרוע היבשה של צה"ל וטריידוק. כמו־כן, מתקיים שיתוף פעולה רחב ומקיף בין המשמר הלאומי⁷ של ארה"ב והכוחות המיוחדים שלה עם שותפים ישראלים. ההשתתפות השנתית של צה"ל בתרגילים באירופה מתרחבת, והיא הגיעה מפלוגה ועד גדוד בשנתיים האחרונות.

אפילו בהשוואה ליחסים ההדוקים הקיימים היום, ההיקף והעומק של שיתוף הפעולה שהתקיים בין השנים 1973–1982 הם יוצאי דופן. זה היה בחלקו הודות לנסיבות המיוחדות שהתקיימו באותה עת. ברמה הצבאית, שני הצבאות, בין אם ידעו זאת ובין אם לא, היו בסופו של עידן ובפתחו של אחד חדש. הצבא האמריקאי סיים עשור של לחימה בווייטנאם ושלושים ושלוש שנים שבהן התקיים שירות חובה. בתקופה שמעמדו הציבורי של הצבא נפל לשפל המדרגה, ניסו מפקדיו הבכירים לבנות צבא מסוג חדש, המבוסס על שירות התנדבותי ומכוון ללחימה קונבנציונאלית במרכז אירופה.

ברשות המפקדים הבכירים עמד רק ניסיונם כקצינים צעירים במלחמת העולם השנייה, ולמפקדים הצעירים אף זה לא. לעומת זאת, יריביהם בברית ורשה התמקדו בזירה האירופאית ושכללו את עוצמת כוחותיהם המשוריינים והממוכנים. טריידוק הוקם בקיץ 1973 כדי לענות על האתגרים האלה. גנרל⁸ ויליאם דפוי (William DePuy) היה מפקדו הראשון וסטארי היה סגנו הבכיר. צה"ל, מצידו, הגיע לסיום תקופת ההישרדות הקיומית והמלחמות נגד צבאות ערב, על אף שבאותה עת זה לא היה לגמרי ברור. למרות הכישלונות ההתחלתיים במלחמת יום הכיפורים, בסופה כבר היה ברור בישראל ובעולם שצה"ל כצבא הוא מיומן יותר מצבאות המערב בלחימה קונבנציונאלית.

⁷ כוחות מילואים השייכים למדינות והאחראים על תגובה לאסונות.

⁸ גנרל שלושה כוכבים, מקביל לרב אלוף בצה"ל.

הפקודה לסטארי ולבאהר, לערוך את הביקור הראשוני בישראל, הגיעה ממפקד צבא היבשה, גנרל קרייטון אברמס. הוא חשב שלקחי המלחמה היו כה דחופים עד ששינה את מסלול הביקור המתוכנן של השניים באנגליה. סטארי כתב בזיכרונותיו שאברמס ביקש לקבל לקחים כלליים של המלחמה, וגם לקחים ספציפיים שישפיעו על פיתוח ועל רכישה של טנקים.⁹ לא הייתה זאת הפעם האחרונה שלקחים אופרטיביים ממלחמות ישראל שימשו כהשראה לפיתוח אמצעי לחימה. הביקור סיפק לגנרל סטארי מפגש ראשון עם האלופים משה ("מוסה") פלד, גיבור חזית רמת הגולן, וישראל טל, סגן הרמטכ"ל ואבי תוכנית טנק המרכבה. השיחות עם האלוף טל התמקדו בטנק המרכבה, וטל הראה לו ניסוי אבטיפוס במטווח בפלמחים.

סטארי בילה מספר ימים עם פלד ועם מפקדים בגייסות השריון, כולל סיורים בשדות הקרב בגולן ובסיני לצד מפקדים שנלחמו בחזיתות הללו. חשוב להדגיש שרמת הפתיחות של המארחים בצה"ל יצאה מגדר מהרגיל, אפילו לאור הכרת התודה הישראלית על הסיוע האמריקאי החיוני במהלך המלחמה ולאחריה. באותה עת צה"ל היה עסוק מאוד בהתבססות בקווים החדשים, בבנייה מחדש של היחידות שנפגעו, במילוי הימ"חים ובחשבון נפש פנימי בנוגע ללקחי המלחמה. על אף זאת, מפקדים בכל הדרגים מצאו את הזמן להעניק לשני גנרלים אמריקאים לא בכירים, תדריכים על כל היבטי בניין הכוח בצה"ל, ניתוח קרבות, לקחים שנלמדו, וטכניקות האימון וההכשרה, ללא תמורה ממשית מיידיית לצד הישראלי.

הביקורים הרבים שהגיעו בהמשך, אחרי הביקור הראשון של סטארי ובאהר, גם הם היו מאופיינים בגילוי לב ובעומק מצד המארחים בצה"ל. לדוגמה, מפקד בית הספר לחי"ר בצבא האמריקאי וסגנו נפגשו (בדצמבר 1976 ובפברואר 1977, בהתאמה) עם הרמטכ"ל, רב אלוף מרדכי (מוטה) גור.¹⁰ הנכונות של הרמטכ"ל להיפגש עם מייג'ור גנרל ועם בריגדיר גנרל ולדון איתם על טיילי נ"ט, על שיטות אימון לחרמ"ש ועל המספר המיטבי של חיילים בכיתת חי"ר – מדגימה את החשיבות שנתנו שני הצבאות לשיתוף הפעולה הביטחוני ולאינטרסים הצבאיים המוסדיים. צה"ל הציע שותפות לא רק ברמות הגבוהות, אלא גם, באופן מפתיע, ברמות הטקטיות, והזמין את סגן המפקד לצפות בתרגיל ירי חי שלם של פלוגת שריון.¹¹

לאורחים מצבא היבשה האמריקאי הוענקה גישה למהלכים טקטיים במהלך תרגילים ברמת החטיבה, וזה אפשר להם לכתוב דו"חות מקיפים על הטקטיקות, על הטכניקות ועל הנהלים של צה"ל. רמת הפירוט שתועדה מצביעה על התיאבון

⁹ Gen. Donn Starry, "Desert Storm Lessons Learned," in *Press On! Selected Works of General Donn A. Starry*, ed. Lewis Sorley (Fort Leavenworth, KS: Combat Studies Institute, 2009), 1225.

¹⁰ Maj. Gen. Willard Latham, "Trip to Israel by the Commandant, US Army Infantry School, 6-13 December 1976," Department of the Army Memorandum (15 February 1977), 8. Also see Brig. Gen. Fred Mahaffey, "Israel Visit by Assistant Commandant, USAIS, 5 to 11 February 1977," Department of the Army Memorandum (31 March 1977), 4.

¹¹ Ibid., Appendix on Visit to Sinai, 2.

הרב של הצבא האמריקאי לרפורמה בשיטות האימונים שלו, בציוד ובתורה, ועל ההתלהבות משיטות האימונים של צבא בן ברית שזה עתה נלחם במלחמה נגד צבאות קונבנציונאליים.

סטארי כתב בזיכרונותיו שהלקחים הדוקטרינריים העיקריים ממלחמת יום הכיפורים היו ברורים בדו"ח שלו לגנרל אברמס כבר לאחר ביקורו הראשון, אך ביקורים ודיונים משותפים רבים שהתקיימו לאחר מכן, עם חברים דוגמת פלד וטל, היו חיוניים כדי לשכלל אותם ולענות על שאלות שעלו.¹² לקחים אלה כללו את הצפיפות והקטלניות של שדה הקרב היבשתי והאווירי המודרני, את חיוניות הקרב המשולב, ואת ההכרח לתצפת ולפגוע בעורף ובעומק של האויב.

טור שיריון מתקדם לעבר שטח אימונים בנגב, 28.10.1976 (צילום: משה מילנר, לע"ם)

היסטוריונים חקרו האם לקחי המלחמה אכן שינו את התובנות של סטארי ודפוי בנוגע לאופי המלחמה היבשתית המודרנית, או שהם רק שימשו כתחמושת כדי לתמוך בתובנות שהם כבר הגיעו אליהם קודם, כדי לאפשר להם לבצע את המהפכה בלחימה היבשתית.¹³ סטארי בעצמו כתב שהוא חש שהלקחים איששו את הדרך שכבר התחיל לפתח בכל הנוגע לתורה צבאית חדשה. סוגייה זו אינה נוגעת ליחסים ההדוקים שהתגבשו בין שני הצבאות אחרי המלחמה. מנקודת מבט צבאית דיפלומטית יש למדוד את החשיבות של שיתוף הפעולה בהשפעה הממשית על בניין

¹² Gen. Donn Starry, Speech, "TRADOC's Analysis of the Yom Kippur War," The Jaffee Center Military Doctrine Joint Conference, Caesarea, Israel (16 March 1999).

¹³ See Saul Bronfeld, "Fighting Outnumbered: The Impact of the Yom Kippur War on the U.S. Army," *The Journal of Military History* 71, no. 2 (May 2007): 465-498, ProQuest.

הכוח של צבא ארה"ב, ולא על מידת השינוי בדעותיהם של גנרלים. תעיד על כך רשימת 162 ההמלצות של דפוי (ראו להלן).

מה היה כה ייחודי בביקורים הללו ובהשפעתם על התורה האמריקאית? הצבא, אחרי הכול, היה בדיאלוג תפיסתי מתמשך עם השותפות בנאט"ו, לאורך כל השנים שבה התקיימה הברית; סטארי עצמו השתתף בדיונים כאלה בביקוריו בצבאות גרמניה ובריטניה.¹⁴ בניגוד ליחסיו עם צה"ל, הצבא האמריקאי ממש כתב תורה משותפת עם צבאות אלה, ותכנן להילחם לפיה במערכה משותפת.

השוני בין הצבאות ואתגריהם, העשיר את הדיאלוג בין צבא ארה"ב ובין צה"ל, ולא פגע בו. צבאות נאט"ו היו דומים אחד לשני לא רק בתורה ובציוד, אלא גם בהיעדר הניסיון בלחימה קונבנציונאלית, הרלבנטי לאיום הסובייטי באירופה. נראה בהמשך שגם היום, התרחישים האופרטיביים הצה"ליים שונים מאלה של הצבא האמריקאי, ולכן נותנים ערך ייחודי ללמידה המשותפת בין הצבאות.

למלחמת יום הכיפורים הייתה השפעה קריטית על התורה הכללית של הצבא האמריקאי. גנרל סטארי תיאר זאת באופן תמציתי במכתב משנת 1976, שבו נכתב "אולי יעניין אותך לדעת שרוב הספרות הנוכחית של טריידוק התעוררה בשל הביקור שלי בישראל זמן קצר לאחר המלחמה, והעבודה שלי מול הקצינים הישראליים שבאה בעקבות הביקור."¹⁵ בזמן שגנרל דפוי הציג את תזכירו בדבר "השלכות של המלחמה במזרח התיכון בעבור הטקטיקות, התורה והמערכות של הצבא האמריקאי", הפך טריידוק את הלקחים היישומיים ל-162 המלצות, שעשרים מהן בוצעו קודם לכן.¹⁶ המאמץ היה רחב היקף, כפי שבא לידי ביטוי ברמת הפירוט של הלקחים ושל ההמלצות. גנרל דפוי הדגיש נושאים מגוונים כמו נוזל הידראולי לא דליק בצריחי הטנקים, חשיבות אחסון תחמושת מתחת לצריח ושימוש בקניבליזציה לאחזקה בשדה הקרב. הצבא האמריקאי המודרני מעולם לא ניסה להטמיע לקחים מצבא זר בסדר גודל שכזה. דפוי סיים את תזכירו בהדגשה לקציני הצבא שמאמץ זה אינו "תרגיל אינטלקטואלי" בלבד.¹⁷ הוא הדגיש שכל תורה, פיתוח יכולות ומאמצי אימונים של הצבא, חייבים להיות קשורים ללקחי המלחמה. שוב, בעבור צבא שלא ידוע בלמידה מהמערכות שלו עצמו, בוודאי שלא ממערכות של אחרים, הדרישה לקשור בין מאמצי בניין הכוח לבין הלקחים של מלחמה זרה, נראית ייחודית בהיסטוריה של היחסים הבין-לאומיים של הצבא האמריקאי.

נקודת השיא בפיתוח התורה ידועה היטב; הגנה אקטיבית ב-1976 וקרב

¹⁴ See Starry, "Press On!," 282, 335.

¹⁵ Letter to Lt. Col. Michael D. Mahler, 28 April 1976, in Ibid., 280.

¹⁶ Gen. William DePuy, "Implications of the Middle East War on U.S. Army Tactics, Doctrine, and Systems," n.d. 1975, Military Presentation, U.S. Army Training and Doctrine Command Archives, 53.

¹⁷ Ibid., 65.

האוויר-יבשה ב-1981.¹⁸ אך סטארי ודפוי לא התכוונו שלקחי המלחמה ישפיעו רק על התורה. הטכניקות הישראליות בעבור הכשרה ואימונים נתפסו כחשובות בעיני הגנרלים האמריקאים, שראו בהן גורם מכריע בניצחון "המעטים" של צה"ל מול כוחות רבים ממנו. סטארי לא היה לבדו בדעה זו. גנרל פול פ' גורמן (Paul F. Gorman), ששימש כסגן מפקד טריידוק לענייני הכשרה ואימונים, ומאוחר יותר כמפקד בית הספר לחי"ר, לקח חלק בשותפות האינטנסיבית עם צה"ל באמצע שנות השבעים, וקבע שאימון הוא המרכיב שניצח את המלחמה. הוא לקח את הנתונים המפורטים שהישראלים סיפקו לאמריקאים על קרבות השריון ועל שיטות ההכשרה של חיל השריון לפיקוד ולתותחנות טנקים, והסיק שהכשרת השריונאים הייתה המרכיב המכריע בניצחון של צה"ל בקרבות. לדעתו, הניסיון של צה"ל גם הפריך את התאוריות האופנתיות אז שהדגישו את חשיבות המרכיב הכמותי בשדה הקרב.¹⁹

דפוי, סטארי וגורמן העלו על נס את חשיבות האיכות ואת הצורך ברפורמות צבאיות מוסדיות, ולשם כך הם נעזרו בשיתוף הפעולה של מקביליהם הישראליים. גנרל דפוי כתב שכאשר אמצעי לחימה מתקדמים נפגשים בשדה הקרב, והם שווים באיכותם, אז "...האומץ, הדמיון וההכשרה של המפקדים, הם שעושים את ההבדל". טריידוק קיבל מצה"ל עותקים מתורגמים של ספרי הכשרה, של טבלאות כשירות לתותחנות,²⁰ וכן תוכניות לאימוני שריון מדרג צוות הטנק ועד הגדוד ועוד ועוד. העברת חומרים בהיקף כזה הייתה מעבר למקובל והייתה קרובה יותר למצב המתקיים היום - שצבאות של שותפים מקבלים מהצבא האמריקאי במקביל לרכש צבאי, בהבדל אחד - חילופי המידע בין צה"ל והצבא האמריקאי היו חנימיים, בין שותפים שיש ביניהם אמון.

המאמצים של גנרל דפוי וגנרל סטארי בימים הראשונים של טריידוק מקיפים מודרניזציה של האמל"ח נוסף על מהפכת אימונים ועל גיבוש תפיסת לוחמה חדשה, וגם בנושא הזה לשיתוף הפעולה עם ישראל הייתה השפעה ייחודית. שני הגנרלים האמינו שההערכות האופנתיות שהטנק חדל להיות רלבנטי בשדה הקרב המודרני, היו מוקדמות מדי. הלך שלהם מהמלחמה היה שהטנק פשוט צריך סיוע הולם מצד חרמ"ש וארטילריה. התזכיר של דפוי על השלכות מלחמת יום הכיפורים כללו תרשים שהציג את המרכזיות המתמשכת של הטנק בקרב המשולב, יחד עם הגנה

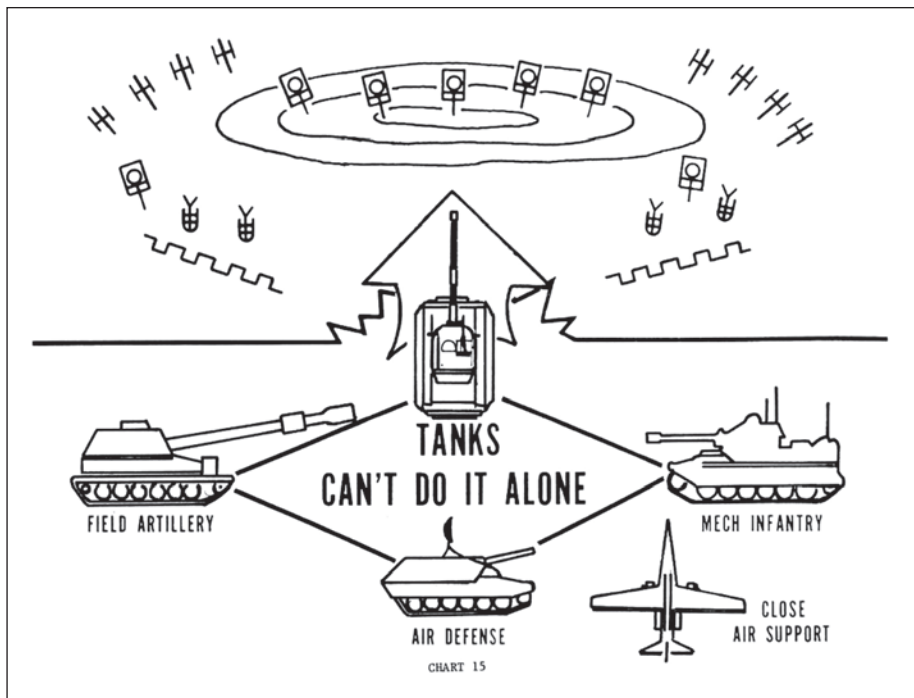
¹⁸ See Aaron J. Kaufman, "Continuity and Evolution: General Donn A. Starry and Doctrinal Change in the U.S. Army, 1974-1982" (Monograph, School of Advanced Military Studies, Fort Leavenworth, KS, 2012) for a detailed account of the development of both doctrines.

¹⁹ Brig. Gen. Paul F. Gorman, "How to Win Outnumbered," Letter to Gen. Donn Starry, U.S. Army Training and Doctrine Command Archives (8 January 1974).

²⁰ Gorman also recommended that the Army should train a cadre of "master gunners," senior NCO experts on tank gunnery who would go out to every armor battalion and establish the highest standards. The program has since expanded to mechanized infantry gunnery for Bradleys and Strykers, and in recent years master gunners have traveled to Israel to test various advanced IDF capabilities from a US Army perspective.

אווירית, חרמ"ש, סיוע אווירי קרוב וארטילריה.²¹ אלה מייצגים ארבע יכולות מתוך "חמשת הגדולים": טנק "אברמס", נגמ"ש "ברדלי", מסוק תקיפה מסוג "אפאצ'י", ומערכת ההגנה האווירית "פטריוט" לגובה גבוה/בינוני. היכולת החמישית, מסוק סער "בלק הוק", משקפת את התפיסות של סטארי בדבר חשיבות היוזמה והיכולת לנייד כוחות בקו המגע ובעומק.²² כמו־כן, סטארי קישר בין הלקחים מהמלחמה לדרישות שהמריצו, בשלב מאוחר יותר, את פיתוח מערכת המודיעין המוטס (JSTARS), מערכת הטיילים הטקטית (ATACMS) ומערכת לשיגור רקטות רב־קנית (MLRS).²³

יישום זה של לקחים של צבא זר בן ברית, בשונה משימוש במודיעין הנוגע ליכולות האויב, שימש לראשי טריידוק להשפיע על החלטות הרכש בווינגטון. ללא ספק זה מקרה שאין כמעט שני לו בהיסטוריה הצבאית של ארה"ב.

תרשים המציג את מרכזיות הטנק בקרב המשולב, יחד עם הגנה אווירית, חרמ"ש, סיוע אווירי קרוב וארטילריה.²⁴

²¹ DePuy, "Implications," Chart 15.

²² Starry, "TRADOC Analysis," 5.

²³ Starry, "Press On!", 28. JSTARS: The Joint Surveillance and Target Attack Radar System.

ATACMS: Army Tactical Missile System.

²⁴ DePuy, "Implications," Chart 15.

היסטוריונים ציינו כי סטארי וקצינים אחרים תיארו באופן רודי מדי את הביצועים של צה"ל במלחמה: הם טוענים שסטארי התמקד רק בחזית הגולן, ונתן פחות תשומת לב לחזית המכרעת בסיני. באופן כללי יותר, דיווחי הגנרלים האמריקאים על לקחי המלחמה נתנו תשומת לב מועטה לטעויות הרבות של צה"ל, בעיקר בפתחת המלחמה.²⁵ ניתן להסביר את הדברים בכך שהעניין של טריידוק במלחמה לא היה באסטרטגיה. העניין היה בטקטיקות, בניהול המערכה ובמודרניזציה. מה שיכול להראות בעיני היסטוריון אקדמי כמו פרשנות סלקטיבית היה, מנקודת מבטו של סטארי, התמקדות במה שהיה חשוב לצבא האמריקאי בשנות השבעים. ההתמקדות בגולן נבעה מהדמיון בין זירה זו לגבול בין שתי הגרמניות.

בכל מקרה, לא הייתה התעלמות מוחלטת מהכשלים הישראליים. התזכיר של גנרל דפוי מתאר בפירוט את מתקפת הנגד של צה"ל בסיני שכשלה ב־8 באוקטובר. הוא עשה בה שימוש כדי להדגיש את חשיבות הקרב המשולב בשדה הקרב המודרני, בניגוד לתמרון טנקים ללא סיוע.²⁶ אין הדבר מפתיע שסטארי ודפוי, כמו אחרים, השתמשו בלקחי המלחמה כדי לקדם את החזון שלהם לגבי צבא ארה"ב. זה מה שעושים קצינים בצבא וראשי תאגידים אחרים. בדומה להם, גם מנהיגי הצבא האמריקאי היום סלקטיביים בגישתם כלפי הלקחים והתורה של צה"ל. כך, הלחימה בטרור בצפון הגדה המערבית פחות מעניינת בעבור התפיסות הנוכחיות והעתידיות של הצבא האמריקאי, לעומת זאת הם מגלים עניין רב באופן הפעולה של צק"ח גדעון בתרחיש של "מלחמת הצפון".

מאפיין חשוב וסוגר של שיתוף הפעולה המתמשך של סטארי עם צה"ל, היה מערכות היחסים האישיות שלו. קשה לרקום יחסים שכאלו בין מנהיגים המחליפים תפקידים כל שנתיים. גנרל סטארי הצליח לשמר שיתוף פעולה אינטנסיבי עם ישראל לאורך שנותיו כסגנו של דפוי בטריידוק, כמפקד בגיס החמישי בגרמניה, וכמפקד טריידוק. האלופים טל ופלד בפרט, הפכו לחבריו הקרובים. הוא אף חלק עם פלד את תסכולו האישי, במכתב ששלח לנספח הצבאי האמריקאי בישראל ובו ביקש למסור ל"מוסה" את אכזבתו מהקיצוץ בתקציב לנגמ"ש לחימה חדש.²⁷ הקשרים האישיים הללו הובילו לביקורים הדדיים. כך, ב־1977, בזמן שסיירו מוסה פלד וסטארי בקו הגבול בין הגרמניות, הצליחו כוחות סובייטים בסדר גודל של אוגדה להתחמק מהתצפית של נאט"ו, ולהגיע לגבול עם מערב גרמניה. זה הניע את פלד להזמין את סטארי לביקור נוסף בשדות הקרב של רמת הגולן, הפעם עם התמקדות במודעות מצבית של מפקדי גיס ואוגדה.²⁸

לחברויות העמידות האלה – במישור המקצועי והאישי – היו השלכות גם על

²⁵ Brunfeld, "Outnumbered," 481-482.

²⁶ DePuy, "Implications," 20-21.

²⁷ Starry, Message to Colonel Bruce Williams, 19 January 1978, in "Press On!," 241.

²⁸ Ibid., 1285.

היחסים האסטרטגיים, כמו במקרה של ההמלצה של סטארי למזכיר המדינה אלכסנדר הייג (Alexander Haig) להרגעת ישראל בעקבות התחממות היחסים של ארה"ב עם מצרים.²⁹

באופן הפוך, החברויות שימנו את הגלגלים של שיתוף הפעולה כשהתחשבויות מדיניות חישקו אותו. ב־1982, בזמן שסטארי כיהן כמפקד פיקוד המוכנות, מנעו רגישויות אמריקאיות ביקורים של הצבא האמריקאי בחזית הלבנונית. חבריו של גנרל סטארי בצה"ל הבטיחו שהוא יקבל את המידע העיקרי בנוגע למלחמה, ואפילו ידאגו לתרגומו.³⁰

חיילי צה"ל במבצע טיהור שטח מאויב בדרום לבנון במהלך מלחמת לבנון הראשונה, 10.8.1982 (צילום: יעקב סער, לע"ם)

מלחמת לבנון הראשונה היוותה סוף מעניין לתקופה הזו של שיתוף פעולה עמוק בנושאי לוחמה קונבנציונאלית. כשפרצה המלחמה, שוב היה גנרל סטארי הקצין האמריקאי הבכיר הראשון שמיהר להגיע לישראל, וכרגיל קיבלו אותו חבריו הוותיקים בפתיחות הרגילה. מאחר ושיקולים פוליטיים של ארה"ב מנעו ממנו לבקר בשדות הקרב עצמם, הביא הרמטכ"ל דאז, רב אלוף רפאל (רפול) איתן, חברו משכבר הימים, קצינים בכירים לצורך תדרוך של סטארי על ההתפתחויות המרכזיות. במכתב למפקד צבא היבשה האמריקאי, התלונן סטארי שהצבא מחמיץ את ההזדמנות לאיסוף לקחים, כמו שהתרחש ב־1973-1974.³¹ הוא המליץ על מיסוד

Letter to Secretary of State Alexander M. Haig, Jr., 28 September 1981, in Ibid., 933. ²⁹

Ibid., 1224. ³⁰

Letter to General E.C. Meyer, 30 November 1982, in Ibid., 945. ³¹

של מנגנון קבוע ללימוד לקחים עם ישראל. בדברי סטארי נעדרות הערות הנוגעות לשינוי באופי המלחמות שישאל נלחמת בהן. נראה שהוא ציפה שלקחי המלחמה יהיו מקרבות קונבנציונאליים עם הכוחות הפלשתיניים והכוחות הסוריים, בדומה ללקחים של מלחמת יום הכיפורים. במבט לאחור, ברור שצה"ל ניצב בפתחו של עידן לוחמה א־סימטרית שנמשכת עד היום. צבא ארה"ב לא יתקל במצב דומה עד 2003, ורק אז יהפכו הלקחים של צה"ל מביירות, משכם ומג'נין, להיות משמעותיים בעבורו.

מה יכול ללמדנו היום שיתוף הפעולה בין ישראל וארה"ב, שהתרחש לאחר מלחמת יום הכיפורים?

ראשית, יש הבדלים אחדים בנסיבות. החשוב ביותר, כיום שני הצדדים נערכים מול איומים שונים. כמו שתואר בתפיסת "יבשה באופק" לשנת 2028, איום הייחוס של ישראל הוא איום היברידי, יריב לא מדינתי, ועם זאת בעל מספר יכולות מתקדמות. התפיסה המקבילה של צבא ארה"ב ל-2028, "מבצעים רב-ממדיים", מגדירה את איום הייחוס כצבאות מדינתיות כמעט שווי עוצמה לצבא ארה"ב.³² שנית, כיום אין כבר פער ניסיון קרבי בין הצבאות. לשני הצבאות יש מאחוריהם כמעט עשרים שנה של ניסיון בלחימה מול אויב היברידי, אף על פי שהמערכות של צה"ל (למעט האינתיפאדה השנייה) היו קצרות ואינטנסיביות ולא לחימה ממושכת בהתקוממות. זה שונה ממה שהתקיים ב-1973 כשלצה"ל היה ניסיון ייחודי בסוג הלחימה שאליו התכוון הצבא האמריקאי. לבסוף, כיום צבא ארה"ב כבר לא עובר שינויים ארגוניים כה יסודיים כמו אלה שהתרחשו בשנות השבעים. והעיקר, המורל והיכולות המקצועיות בצבא האמריקאי עולים לאין ערוך על רמתם לאחר מלחמת וייטנאם.

יחד עם זאת, יש הרבה במשותף בין שתי התקופות שרלוונטי לשיתוף הפעולה. צבא ארה"ב שוב שינה את המיקוד שלו, מלוחמה א־סימטרית לאיומים מצד יריבים שווי עוצמה, לאחר שהוא אפשר ליריבים שווי עוצמה לצמצם את פערי היכולות במשך העשר-חמש עשרה השנים האחרונות. כמו באמצע שנות השבעים, שני הצבאות מאמינים שהם נמצאים על סף הרחבת הקטלניות בשדה הקרב, לפחות במקרה של מערכה גדולה כנגד איום הייחוס של כל אחד מהם. ושוב, צה"ל הוא הצבא המערבי הראשון עם לקחים אופרטיביים מיישום כמה טכנולוגיות חדשניות, החיוניות בתפיסות של שני הצבאות: הגנה אקטיבית על רק"ם ומערכות הגנה אווירית רב-שכבתיות. דבר אחד שהשתנה הוא המהירות היחסית ושיעור ההצלחה של תהליך פיתוח היכולות הישראליות. הפיתוח של מערכת הגנה נגד טילים קצרי טווח (כיפת

³² See United States Army, TRADOC Pamphlet 525-3-1, "The U.S. Army in Multi-Domain Operations, 2028" (December 2018, 6-7). "Land on the Horizon" is not publically available; the author has drawn information from multiple unclassified IDF briefings in 2018.

ברזל") ונגמ"ש הלחימה הכבד ("נמר") בתוך חמש שנים או פחות³³ מרגע שהצורך המבצעי היה ברור, היה קצב מהיר שלא ניתן לביצוע בצבא האמריקאי. עם זאת, בארה"ב גברה המודעות לצורך להחיש את תהליכי הפיתוח ויוזמות המודרניזציה, והוחלט לארגן אותם תחת "פיקוד העתיד" החדש, עם גנרל ארבעה כוכבים בראשו. אומנם את האג'ליות הישראלית ניתן לזקוף לזכות גודלו הקטן של צה"ל והמגוון המוגבל, יחסית לארה"ב, של יריבים שאיתם הוא מתמודד, אך עדיין מומלץ לצבא האמריקאי ליישם את היסודיות של סטארי בנוגע ללימוד שיטות ולתהליכי המודרניזציה של צה"ל, ולא רק להתמקד ביכולות שהתפתחו בזכות המודרניזציה. יש קווים מקבילים בולטים בין היכולות הנדרשות שליקטו קציני טריידוק ממקביליהם הישראליים בשנות ה-70, לבין היכולות ששני הצדדים דנים בהן היום. התיאור של גנרל דפוי את אתגר חופש הפעולה, כפי שהוצג במלחמת יום הכיפורים – כולל ירי טילי קרקע-קרקע וירי טילי קרקע-אוויר – מזכיר את האתגר העיקרי העומד בפני צבא היבשה היום; "שכבות הירי מנגד" (Layers of standoff).³⁴ דפוי התפעל בזמנו גם מכושר האלתור של צה"ל, שהתבטא בתיקון מהיר של כלים שנפגעו בלחימה, בסדנאות שדה ובסדנאות עורפיות.³⁵ הדוגמה המקבילה לזה היום היא יכולות הבנייה מחדש וחידוש הכוח, שהצבא האמריקאי בוחן לסביבה רב-ממדית, שתעניין את קציני הלוגיסטיקה הישראליים בנוגע לתמרון טווח ארוך. במקרים אחרים, מבקרים מהצבא האמריקאי בשנות ה-70 היו עדים לחבלי הלידה של טכנולוגיות שכיום הן בליבת דיוני פיתוח היכולות בין שתי המדינות, כמו למשל, מערכות נשלטות מרחוק ומערכות אוטונומיות.³⁶ בבחינה של התקופה הראשונה של שיתוף פעולה קרוב, ניתן לראות שהציפיות של כל אחד מהצדדים אינן כה שונות ממה שמתרחש כעת.

בשני הצבאות אין כמעט חולקים על כך שהטכנולוגיה הישראלית תהיה במרכז שיתוף הפעולה בעתיד הקרוב. ביקורים מקצינים בכירים בארה"ב תמיד כוללים הדגמות של טכנולוגיות מפציעות בעלות עניין, והרכש של הצבא האמריקאי את מערכות "כיפת ברזל" ו"מעיל רוח" הוא כנראה סימן לבאות. שיתוף הפעולה שלאחר יום הכיפורים – שהתרחש בזמן שבו הטכנולוגיה הישראלית הייתה הרבה פחות מתקדמת, והתבטאה בעיקר באלתורים היצירתיים שנערכו בבהילות של שדה הקרב – מלמדת אותנו על החשיבות של חילופי לקחים. גנרל סטארי ועמיתיו למדו רבות לא רק על קטלניות שדה הקרב ועל היכולות הטכניות של הסאגרים ושל טילי קרקע-אוויר, אלא גם על הדרך שבה צה"ל התאים את התורה, את האימונים

Author's Discussions with the Israeli Ministry of Defense's Tank Directorate and Research & Development Directorate, 2018-2019. ³³

DePuy, "Implications," 25-28. ³⁴

Ibid., 54-57. ³⁵

Dr. David Stefanye, "Trip Report, Visit to Israel on 18-21 October 1976," Department of the Army Memorandum, 2 November 1976, 13. ³⁶

ואת הטקטיקות כדי להתמודד עם מערכות נשק אלה. היום יכולים ביה"ס לשריון וביה"ס להגנה אווירית הישראליים לשחק תפקידים מרכזיים לא פחות בעבור הצבא האמריקאי באינטגרציה של מערכות "מעיל רוח" ו"כיפת ברזל" בסד"כ שם.

לקח נוסף מתקופתו של גנרל סטארי בנוגע לשיתוף הפעולה של צבא היבשה של ארה"ב עם צה"ל הוא החשיבות של מנגנון לקחים "לפי דרישה", העוקף מנגנונים בירוקרטיים. על אף ששיתוף הפעולה היה עמוק ופורח, סטארי חש תמיד שכוח ההרגל (האינרציה) והליכים סטנדרטיים לשיתוף פעולה, מעכבים את ההטמעה המהירה של הלקחים שנלמדו. סטארי ראה את מאמציו האישיים להתגבר על האתגר הזה כלא אפקטיביים – כפי שמעידות התלונות שלו למפקד הצבא היבשה האמריקאי במהלך מלחמת לבנון הראשונה.³⁷ בעשורים שעברו, המשיכו שני הצבאות להעביר ביניהם לקחים שנלמדו. דוגמאות עכשוויות כוללות משלחת זרוע היבשה לאחר מבצע צוק איתן ב־2014, שהציגה את המערכה בפני טריידוק. בכיוון השני, משלחות אמריקאיות הציגו את הלקחים מהלחימה במוסול ובאר־קה במהלך השיחות של FBAT ב־2018. גם לקחים שנלמדו מתרגילים, בעיקר אלו שבוחנים יכולות ותפיסות חדשות, הם נושא רצוי נוסף בשיחות השת"פ הביטורלי. אך גנרל סטארי (והאלופים פלד וטל) הבין שתדריכים לאחר לחימה הם בעלי ערך רב, אבל להליכה בשדות הקרב ולשיחות עומק עם מפקדים מייד לאחר, או אפילו במהלך הלחימה – יש ערך רב אף יותר. דרך אחת לממש את זה היא להקים מסגרת קבועה ומוסכמת לאיסוף ולהפצת לקחים במקרה של פריצת מערכה. אומנם אף צד לא מעוניין שזה יתקיים, אך תרחיש "המלחמה הצפונית", שבו צה"ל ילחם מערכה מקיפה נגד חזבאללה וכוחות פרוקסי איראניים, כולל אולי צבאות מדינתיים, בחזית הסורית והלבנונית, יכלול לקחים קריטיים הקשורים למבצעים רב־מימדיים ולפערים הנוכחיים בצבא ארה"ב. מהכיוון השני, כל הסלמה שבה יהיו מעורבים כוחות ארה"ב באירופה, במזרח־ת, או במזרח הרחוק – יהיה בה עניין רב גם לצה"ל.

בנוגע למערכות יחסים אישיות, לקצינים מעטים יש כריזמה כשל דון סטארי ומוסה פלד. אך היכולת של סטארי לשמר את הקשרים הללו לאורך מגוון התפקידים שעשה, היא מודל טוב. שיתוף פעולה יעיל יותר וארוך טווח יותר, חייב שיתגבר על האיפוס שנגרם על ידי חילופי גברי כל שנה-שנתיים. כיום כבר ניתן לראות זאת במישורים שבהם שני הצבאות משתפים פעולה באופן נרחב; הגנה אווירית היא דוגמה מצוינת. הודות לתרגילים משותפים, קציני הגנה אווירית אמריקאיים רבים רוכשים ניסיון רב וקשרים עם ישראל במהלך הקריירה שלהם. כאשר הם מגיעים לכאן כקצינים בכירים, לרוב יש להם כבר קשר קרוב עם מקביליהם בחיל האוויר הישראלי, שמאפשר להם לגשת מייד לעיסוק בסוגיות גדולות. עלייה בשיעור ההשתתפות בקורסים של שני הצדדים, שהייתה מוגבלת בשנים האחרונות, תיצר יותר מערכות יחסים שכאלו. כך גם הצגה של יותר הזדמנויות לתרגילים משותפים;

³⁷ Starry, Letter to General E.C. Meyer, 30 November 1982, in "Press On!", 945.

זה כבר בתהליך. מערכת היחסים רבת השנים של גנרל סטארי עם צה"ל, שנמשכה מאז מינויו לטריידוק ועד לפרישתו וכללה את מלחמת יום הכיפורים ואת מלחמת לבנון הראשונה, מבליטה מה יכולה לספק מערכת יחסים ארוכת טווח בין צבאות: לא רק לקחים שנלמדו ממלחמה או ממערכה, אלא גם מאפשרת לצפות בצבא אחר נלחם, מפיך לקחים, נלחם שוב, ולומד שוב.

אלה המעוניינים לקבוע מהו הדבר החשוב ביותר במערכת היחסים של צבא ארה"ב עם צה"ל, צריכים להסתכל קודם על המאפיין הייחודי המבדיל אותה מהיחסים עם הצבאות החברים בנאט"ו ועם מדינות בעלות אינטרסים משותפים, שאותם תיארונו במבוא. המאפיין הייחודי, המגדיר את השותפות של צבא היבשה של ארה"ב וצה"ל, הוא ששני הצבאות לומדים יחד. לא סביר שהם ילחמו את אותן המלחמות, והדינמיקות האזוריות מגבילות את האפשרות לבצע תרגילים יבשתיים משותפים הרלוונטיים לשני הצדדים. אבל בשיא שיתוף הפעולה, לשני הצבאות הייתה פתיחות מיוחדת לצורך של האחר לספוג לקחים שיכינו אותם לעתיד. חשובה באותה מידה, היא האמונה הבסיסית של שני הצבאות ביכולת של שניהם לערוך חדשנות בזמן לחימה, להכיר בטעויות, ולשים את כל כובד תבונתם ומקצועיותם לטובת שיפורים לפני סבב הלחימה הבא. כתוצאה מכך, הנכונות להחליף ולשתף בתובנות, גם מהסוג הכן והרגיש ביותר, היא בעלת ערך רב וייחודית לשני הצבאות.

רשימת מקורות

- Bronfeld, Saul. "Fighting Outnumbered: The Impact of the Yom Kippur War on the U.S. Army." *The Journal of Military History* 71. no. 2 (May 2007): 465-498, ProQuest.
- DePuy, William (Gen.) "Implications of the Middle East War on U.S. Army Tactics, Doctrine, and Systems." n.d. 1975. Military Presentation, U.S. Army Training and Doctrine Command Archives.
- Gorman, Paul F. (Brig. Gen.) "How to Win Outnumbered." Letter to Gen. Donn Starry. U.S. Army Training and Doctrine Command Archives. 8 January 1974.
- Freedberg, Sydney J. "Trump's Pick for Joint Chiefs Praises Allies, Kurds, and Mattis Strategy." *Breaking Defense*. January 26, 2019. <https://breakingdefense.com/2019/01/trumps-pick-for-joint-chiefs-praises-allies-kurds-mattis-strategy/>.
- JSTARS: The Joint Surveillance and Target Attack Radar System. ATACMS: Army Tactical Missile System.
- Kaufman, Aaron J. "Continuity and Evolution: General Donn A. Starry and Doctrinal Change in the U.S. Army, 1974-1982." (Monograph, School of Advanced Military Studies, Fort Leavenworth, KS, 2012)
- Latham, Willard (Maj. Gen.). "Trip to Israel by the Commandant, US Army Infantry School, 6-13 December 1976." Department of the Army Memorandum. 15 February 1977.
- Mahaffey, Fred (Brig. Gen.). "Israel Visit by Assistant Commandant, USAIS, 5 to 11 February 1977." Department of the Army Memorandum. 31 March 1977.
- Starry, Donn (Gen.). "Desert Storm Lessons Learned." in *Press On! Selected Works of General Donn A. Starry*. ed. Lewis Sorley (Fort Leavenworth, KS: Combat Studies Institute, 2009).
- Starry, Donn (Gen.). Speech: "TRADOC's Analysis of the Yom Kippur War." The Jaffee Center Military Doctrine Joint Conference. Caesarea, Israel, 16 March 1999.
- Stefanye, David. "Trip Report, Visit to Israel on 18-21 October 1976." Department of the Army Memorandum. 2 November 1976
- United States Army. TRADOC Pamphlet 525-3-1. "The U.S. Army in Multi-Domain Operations, 2028." December 2018.

